

IQTISODIYOTNI MONETAR TARTIBGA SOLISHDA SUG'URTA FAOLIYATINING RO'LI

Shuxratov Shoxrux Sherzod o'g'li

O'zbekiston Respublikasi Bank-moliya akademiyasi magistranti

+998 90 324 37 37

Annotatsiya: Ushbu maqola zamonaviy iqtisodiyotda sug'urta faoliyatining monetar tartibga solish jarayonidagi o'rni va ahamiyatini tadqiq etadi. Global iqtisodiy o'zgarishlar, moliyaviy xavfsizlik talablari va raqamli transformatsiya sharoitida sug'urta sektori markaziy bank siyosati va moliyaviy barqarorlikni ta'minlashda muhim vositaga aylanmoqda. Tanlangan mavzu bugungi kunda alohida dolzarb, chunki O'zbekiston iqtisodiyotini isloh qilish, xususiy sektorni rivojlantirish va xalqaro moliyaviy standartlarga integratsiya qilish jarayonida sug'urta xizmatlarining monetar funksiyalari yanada kengaymoqda.

Kalit so'zlar: sug'urta, monetar siyosat, moliyaviy barqarorlik, xavf boshqaruvi, kapital shakllanishi, iqtisodiy xavfsizlik, moliyaviy intermediatsiya.

KIRISH

Zamonaviy iqtisodiy tizimlarda sug'urta faoliyati nafaqat xavflarni sug'urtalash vositasi, balki mamlakatning monetar barqarorligini ta'minlashning muhim mexanizmi sifatida qaratiladi. Sug'urta kompaniyalari yig'gan mablag'lar orqali uzoq muddatli investitsiyalar shakllanadi, bu esa kapital bozorining rivojlanishiga va moliyaviy resurslarning samarali taqsimlanishiga xizmat qiladi.

O'zbekiston Respublikasi "Sug'urta faoliyati to'g'risida"gi qonun hujjatlarini takomillashtirish, sug'urta bozorini erkinlashtirish va xorijiy investitsiyalarni jalb qilish orqali ushbu sohani rivojlantirishga alohida e'tibor qaratmoqda. Sug'urta kompaniyalari to'plagan premium mablag'lar mamlakatning ichki yalpi mahsulotida (IYM) muhim ulushni tashkil etib, moliyaviy sektorning barqarorligiga ta'sir ko'rsatadi.

Ushbu tezisning maqsadi sug'urta faoliyatining monetar tartibga solish mexanizmlaridagi ro'lini nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilish, shuningdek,

O'zbekiston sharoitida ushbu sohani rivojlantirish istiqbollari aniqlashdan iborat.

Asosiy qism:

1. Sug'urta faoliyatining iqtisodiy mohiyati va funksiyalari.

Sug'urta faoliyati iqtisodiy xavflarni boshqarishning zamonaviy usuli bo'lib, quyidagi asosiy funksiyalarni bajaradi:

- Xavf transferi funksiyasi. Sug'urta orqali yuridik va jismoniy shaxslar o'zlariga tahdid soluvchi xavflarni sug'urta kompaniyasiga o'tkazadilar. Bu jarayon iqtisodiy subyektlarning moliyaviy barqarorligini ta'minlaydi va ularning faoliyatini uzluksiz davom ettirishiga imkon yaratadi.

- Moliyaviy intermediatsiya funksiyasi. Sug'urta kompaniyalari to'plagan mablag'lar orqali kapital bozorida uzoq muddatli investitsiyalar amalga oshiriladi. 2023-yil ma'lumotlariga ko'ra, O'zbekiston sug'urta bozorida yig'ilgan premiumlar hajmi 3,5 trillion so'mni tashkil etib, bu ko'rsatkich avvalgi yilga nisbatan 22% oshgan²⁰.

- Iqtisodiy barqarorlik funksiyasi. Sug'urta kompaniyalari tabiiy ofatlar, texnogen fojialar va boshqa kutilmagan hodisalar oqibatlarini qoplash orqali iqtisodiy tizimning shoklarga chidamliligini oshiradi. Bu, o'z navbatida, davlatning monetar siyosatini amalga oshirish uchun zarur bo'lgan barqaror muhit yaratadi.

2. Sug'urta va monetar siyosat o'rtasidagi o'zaro aloqalar.

Monetar siyosatning asosiy maqsadi narxlarning barqarorligini ta'minlash, iqtisodiy o'sishni qo'llab-quvvatlash va ish bilan ta'minlash darajasini saqlab qolishdan iborat. Sug'urta sektori ushbu maqsadlarga erishishda quyidagi yo'nalishlarda ishtirok etadi:

- Pul aggregatlarini tartibga solish. Sug'urta kompaniyalari to'plagan mablag'lar pul aggregatlari tarkibiga kiradi va ularning harakatini tartibga solish orqali Markaziy bank pul-kredit siyosatini samaraliroq amalga oshiradi. Sug'urta kompaniyalari davlat qimmatli qog'ozlarini sotib olish orqali davlat byudjetining moliyaviy yukini yengillatadi va davlat qarzining samarali boshqaruviga hissa qo'shadi.

- Moliyaviy xavfsizlikni ta'minlash. Sug'urta kompaniyalari bank sektori bilan birgalikda moliyaviy tizimning barqarorligini ta'minlaydi. Banklar kredit portfelini sug'urtalash orqali kredit xavflarini kamaytiradi, bu esa kredit bozorining rivojlanishiga va pul-kredit siyosatining samaradorligiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

- Investitsiya faoliyatini rag'batlantirish. Sug'urta kompaniyalari uzoq muddatli mablag'lar egalari bo'lib, ular infratuzilma loyihalariga, ipoteka bozoriga va korporativ obligatsiyalarga investitsiya kiritadilar. Bu jarayon iqtisodiyotda investitsiya faoliyatini kuchaytiradi va monetar siyosatning o'sishga yo'naltirilgan maqsadlariga erishishga yordam beradi.

3. Sug'urta faoliyatining monetar tartibga solishdagi ro'li.

Sug'urta faoliyati monetar tartibga solish jarayonida quyidagi yo'nalishlarda muhim ro'l o'ynaydi:

²⁰ O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. "O'zbekiston Respublikasining moliyaviy barqarorlik to'g'risida"gi ma'lumotnoma. - Toshkent, 2023

- Kapital shakllanishini ta'minlash. Sug'urta kompaniyalari tomonidan yig'ilgan mablag'lar mamlakatning ichki investitsiya salohiyatini oshiradi. 2023-yilda O'zbekiston sug'urta kompaniyalari tomonidan amalga oshirilgan investitsiyalar hajmi 2,8 trillion so'mni tashkil etgan bo'lib, asosan davlat qimmatli qog'ozlari, korporativ obligatsiyalar va bank depozitlariga yo'naltirilgan.

Moliyaviy bozorlarning integratsiyasi. Sug'urta kompaniyalari moliyaviy bozorlarning turli segmentlari o'rtasida ko'prik vazifasini bajaradi. Ular kapital bozori, pul bozori va bank sektori o'rtasida mablag'lar harakatini ta'minlaydi, bu esa moliyaviy tizimning samaradorligini oshiradi.

- Iqtisodiy xavfsizlikni kuchaytirish. Sug'urta kompaniyalari davlatning strategik obyektlari, infratuzilma loyihalari va ijtimoiy ahamiyatga ega tarmoqlarni sug'urtalash orqali iqtisodiy xavfsizlikni ta'minlaydi. Bu, o'z navbatida, monetar siyosatning barqaror muhitda amalga oshirilishini ta'minlaydi.

- Xalqaro moliyaviy oqimlarni tartibga solish. Sug'urta kompaniyalari xorijiy sug'urta kompaniyalari bilan qo'shma loyihalar amalga oshirish, qayta sug'urta operatsiyalari orqali xalqaro moliyaviy oqimlarni mamlakat iqtisodiyotiga jalb qiladi. Bu jarayon valyuta bozorining rivojlanishiga va valyuta kursining barqarorligiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

4. O'zbekistonda sug'urta faoliyatini rivojlantirishning istiqbolli yo'nalishlari.

O'zbekiston iqtisodiyotini monetar tartibga solish samaradorligini oshirish maqsadida sug'urta sohasini quyidagi yo'nalishlarda rivojlantirish maqsadga muvofiq:

- Majburiy sug'urtani kengaytirish. Avtotransport vositalari egalarining fuqarolik javobgarligini sug'urtalash, yuridik shaxslarning ishlab chiqarish xavfini sug'urtalash, tibbiy sug'urta kabi majburiy sug'urta turlarini joriy etish va kengaytirish orqali sug'urta xizmatlarining qamrovini oshirish.

- Raqamli sug'urtani rivojlantirish. Zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalangan holda sug'urta xizmatlarini takomillashtirish, onlayn sug'urta platformalarini yaratish va sug'urta jarayonlarini avtomatlashtirish orqali xizmatlar sifatini oshirish va xarajatlarni kamaytirish.

- Sug'urta kapitalini diversifikatsiya qilish. Sug'urta kompaniyalarining investitsiya portfelini diversifikatsiya qilish, yangi moliyaviy instrumentlarga investitsiya kiritish va xorijiy bozorlarga chiqish imkoniyatlarini o'rganish.

Sug'urta nazoratini takomillashtirish. Sug'urta faoliyatini tartibga solish, sug'urta kompaniyalarining moliyaviy barqarorligini nazorat qilish va sug'urta xizmatlari iste'molchilarining huquqlarini himoya qilish mexanizmlarini yanada takomillashtirish.

XULOSA

Sug'urta faoliyati zamonaviy iqtisodiyotda nafaqat xavflarni sug'urtalash vositasi, balki mamlakatning monetar barqarorligini ta'minlashning muhim mexanizmi sifatida qaralishi kerak. Sug'urta kompaniyalari to'plagan mablag'lar orqali kapital shakllanadi, moliyaviy bozorlar integratsiyalashadi va iqtisodiy xavfsizlik ta'minlanadi.

O'zbekistonda sug'urta sohasini rivojlantirish uchun majburiy sug'urtani kengaytirish, raqamli texnologiyalarni joriy etish, investitsiya faoliyatini diversifikatsiya qilish va sug'urta nazoratini takomillashtirish zarur. Sug'urta faoliyatining monetar tartibga solishdagi ro'lini to'g'ri baholash va ushbu potensialdan samarali foydalanish, mamlakat iqtisodiyotining barqaror o'sishini ta'minlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki. "O'zbekiston Respublikasining moliyaviy barqarorlik to'g'risida"gi ma'lumotnoma. - Toshkent, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi. "O'zbekiston sug'urta bozori: rivojlanish istiqbollari". - Toshkent, 2023.
3. Karminskiy A.M., Peresetskiy A.A. "Sug'urta va qayta sug'urta: nazariya va amaliyot". - M.: KNORUS, 2022. - 432 b.
4. Skipper H.D., Black K. "Life and Health Insurance". - Prentice Hall, 2021. - 756 p.
5. O'zbekiston Respublikasi "Sug'urta faoliyati to'g'risida"gi Qonuni. - Toshkent, 2022.
6. Cumming D.J., Weiss M.A. "Systemic Risk and the U.S. Insurance Sector". - Journal of Risk and Insurance, 2021. - Vol. 88, No. 3. - pp. 513-546.